

ՄՈՎՍԵՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԱՐԳՍՅԱՆ
Միաբան Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի

ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱԿԻ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔՆԵՐԸ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐՈՒՄ¹

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Առաքինությունը, որպես ճշմարիտ եւ ուղղափառ հավատի արգասիք, աստվածային շնորհ է, որով մարդը չի մեղանշում Աստծու պատվիրանների դեմ թե՛ մտքով, թե՛ խոսքով եւ թե՛ գործով²: «Առաքինություն» բառը ինչպես եւ իր հունարեն եւ լատիներեն զուգահեռները խարսխված են քաջություն, արություն, մեծագործություն, բարեպաշտություն ապանաե բարեպաշտություն ու հոգու մաքրություն իմաստներին³: Առաքինություն է կոչվում մարդու այն հոգեւոր ու բարոյական ունակությունը, որն արտահայտվում է նրա մտքերի, խոսքերի ու գործերի մեջ՝ Աստծու, իր եւ մյուս մարդկանց նկատմամբ: Որպես բարոյականության հիմնական հասկացություններ, հանդես են գալիս բարին եւ չարը, պարտքը եւ խիղճը, պատիվը եւ մարդկային արժանապատվությունը⁴: Հստ Պողոս պատրիարք Ադրիանապոլսեցու, «առաքինություն» բառն «առավելություն» բառից է առաջացել, որը նշանակում է բարին ուրիշներից առավել

^{1*} Ստացվել է՝ 25.11.2025, գրախոսվել է՝ 7.03.2026: Էլ. հասցե՝ hayrmovses@gmail.com:

² Լ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ, Առաքինություն, «Քրիստոնյա Հայաստան հանրագիտարան», Երեւան, 2002, էջ 79:

³ *ἰδέα ἀρετῆ* եւ *virtus*. տե՛ս «Նոր բառգիրք Հայկազեան լեզուի», հտ. Ա., Վենետիկ, 1836, էջ 301, հմմտ. CHAPLAIN (COLONEL) GREGORY J. D'EMMA, Christian Contributions to Army Values, Pensilvania, 2000, էջ 2, տե՛ս նաեւ Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ, Հայերէն արմատական բառարան, Երեւան, 1926, էջ 257:

⁴ Տե՛ս Հ. ՄՈՔՈՅԱՆ, Քրիստոնեական բարոյականության հայրենասիրական բնույթը հայ հոգեւոր կյանքում, «Էջմիածին» ամսագիր, 2007, Բ.-Գ., էջ 114:

անել: Միեւնույն ժամանակ «առաքինի» բառը կազմված է «այր» բառից եւ ստուգաբանվում է որպէս այրութիւն կամ արիութիւն ունեցող, այսինքն՝ ավելի արքենի, քաջ, վեհանձն, զորավոր⁵:

Առաքինութիւնների մասին առաջին քննարկումները հանդիպում են Սոկրատեսի, Պլատոնի ու Արիստոտելի մտորումներում: Սոկրատեսը պնդում էր, որ առաքինութիւնը նույնական է գիտելիքին, իսկ ըստ Արիստոտելի, առաքինութիւններն ունեն հոգեւոր սկիզբ⁶: Պլատոնը կարծում էր, որ կան չորս առաքինութիւններ՝ իմաստութիւն, քաջութիւն, ինքնատիրապետում եւ արդարութիւն, որոնցից մեծագույնը իմաստութիւնն է, քանի որ գիտելիքն է այն մասին, թե ինչն է իսկապէս լավը: Նա հավատում էր, որ իմաստուն մարդիկ գիտեն, թե ինչն է լավը եւ հակված են անել այն, ինչ ճիշտ է, որը համարում էր արդարութեան հիմքը, իսկ արդարութիւն ունեցող մարդիկ նաեւ տիրապետում էին շափավորութեան եւ քաջութեան⁷: Հետագայում առաքինութեան գաղափարը զարգացրել են Սուրբ Օգոստինոս Երանելին (354–430) եւ Թովմա Աքվինացին (1225–1274)⁸:

Հին Կտակարանում չկա եբրայեցերէն բառ, որը կարտահայտի «առաքինութիւն» հասկացութիւնը, այլ օգտագործվում է «թաղաք» բառը⁹, որպէս արդարութիւն կամ արդար արարք (տե՛ս Ծննդ. ԺԵ. 6, ԼԸ. 26, Բ. Օր. 2. 25 եւ այլն): Առաքինութիւն բառը Սուրբ Գրքի հունարէն բնագրում արտահայտվում է «արետե» բառով¹⁰, որը նույն լատիներէն «վիրտուս» բառն է եւ նշանակում է առաջին հերթին ներքին վեհութիւն, բարոյականութիւն, բարութիւն, առաքինութիւն (Ա. Պետր. Բ. 9), որը պարտադիր որակ է համարվում հավատացյալի համար (Փիլիպ. Դ. 8): «Արետե» բառը կիրառվում է խոհեմութիւն, արդարութիւն, քաջութիւն (տոկունութիւն), զսպվածութիւն եւ այլ իմաստներով, ինչպէս Սողոմոն իմաստունն է ասում. «Եթե մաքդ արդարութիւն է սիրում, ապա նրա վաս-

⁵ Տե՛ս ՊՈՂՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԱԳՐԻԱՆԱՊՈԼՍԵՅԻ, *Խրատի թանգարան, վեցերորդ հրատարակութիւն, Ս. Էջմիածին, 2015, էջ 136–137*:

⁶ Տե՛ս Հ. ՄՈՔՈՅԱՆ, *Հոգեւոր եւ բարոյական արժեքները եւ անձնային եւ-ի ինքնամբողջացումը, «Էջմիածին» ամսագիր, 2004, Բ.–Գ., էջ 158*:

⁷ Տե՛ս CHAPLAIN (COLONEL) GREGORY J. D'EMMA, *նշ. աշխ., էջ 2*:

⁸ Տե՛ս SAINT THOMAS AQUINAS, *Summa Theologica*, First part of the second part, Question 60: How the moral virtues differ from one another, 61: Of the cardinal virtues,

⁹ Տե՛ս W. E. VINE “Complete Expository Dictionary of Old & New Testament Words” 1940:

¹⁰ Նույն տեղում:

տակի արդյունքը առափնությունն է, որովհետև սովորեցնում է գիտություն եւ խորագիտություն, արդարամտություն եւ արիություն, որոնցից առավել պիտանի բան չկա մարդու կյանքում» (*Իմաստ. Սողոմոնի Ը. 7*)¹¹:

Ընդունված է առաքինությունը համարել «մայր բարեաց»¹², որը նշանակում է, թե բարի, արդար մտածումները, գործերն ու արարքները բխում են առաքինությունից: Առաքինությունները լինում են երկու տեսակ՝ բնական եւ գերբնական:

- Բնական առափնություններ ասելով հասկանում ենք մարդու ի ծնե հատկանիշները, որոնք զարգանում են կյանքի փորձառությունամբ, միջավայրի ազդեցությամբ, կրթությամբ ու դաստիարակությամբ:

- Գերբնական առափնություններ են համարվում այն հատկությունները, որոնք մարդուն ներշնչվում են Աստծու շնորհների միջոցով եւ մարդու քայլերն ուղղում դեպի Աստված, որպես Աստծու որդիներ¹³:

Գերբնական առաքինություններն իրենց հերթին բաժանվում են երկու խմբի. աստվածային կամ աստվածաբանական առաքինություններ եւ մարդկային կամ բարոյական առաքինություններ, որոնք կոչվում են նաեւ ավագ կամ հիմնական առաքինություններ¹⁴: Դրանք որակներ են, կամ լավ վարքի սովորույթներ են, որոնց վրա հիմնված է բարոյականությունը: Այս առաքինությունները կազմում են բարոյական տրամադրությունների եւ ունակությունների մի ամբողջություն, որը նպաստում է բարոյական հարցերում ճիշտ ընտրությունների կայացմանը:

- Աստվածային առափնությունները վերաբերում են Աստծուն. դրանք են հավատը, հույսը եւ սերը. որոնցից վերջինը, ըստ Պողոս առաքյալի, մեծագույնն է (*հմտ. Ա. Կոր. ԺԳ. 13*): Աստվածային առաքինությունները մեր բարոյական կյանքի հիմնական սյուներն են, որ Սուրբ Մկրտության խորհրդակատարության ժամանակ մկրտող հոգեւորակա-

¹¹ Սուրբգրային մեջբերումներն արվել են ըստ հետեւյալ հրատարակությունների՝ «Աստվածաշունչ մատյան Հին եւ Նոր կտակարանների (Թարգմանություն գրաբարից)», Հայաստանի աստվածաշնչային ընկերություն, 2021: Աստվածաշունչ, Նոր կտակարան Հիսուս Քրիստոսի եւ Սաղմոսներ, հունական եւ եբրայական բնագրերից թարգմանված, վերանայված Ա. հրատարակություն, Հայաստանի աստվածաշնչային ընկերություն, Երեւան, 2017:

¹² Տէս ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԳ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Քրիստոնէական բարոյագիտութիւն, Գարեգին Ա. աստուածաբանական եւ հայագիտական մատենաշար, Թիւ Գ., Կանադա-Չինաստան, 2005, էջ 317:

¹³ Տէս նույն տեղում, էջ 318:

¹⁴ Իմա՝ cardinal virtues. սա ծագում է լատիներեն «cardo» բառից, որը նշանակում է «ծխնի» (hinge): Տէս CHAPLAIN (COLONEL) GREGORY J. D'EMMA, նշ. աշխ., էջ 3:

նի միջոցով խնդրում ենք Աստծուց¹⁵: Մեր անհատական ու ընկերային կյանքն արդյունավորելու համար անհրաժեշտ են այս երեք առաքինությունները, որոնց հիմքի վրա էլ զարգանում են մյուս բոլոր առաքինությունները: Այս մտքով Եզնիկ Կողբացին իր խրատներում պատգամում է. «Հնազանդվի՛ր սիրով, աղոթի՛ր հույսով, աշխատի՛ր հավատով»¹⁶:

• Բարոյական առաքինություններն իրագործվում են սեփական անձի ու մերձավորների հանդեպ. դրանք են խոհեմությունը, արիությունը, արդարությունը եւ ողջախոհությունը¹⁷: Այս չորս առաքինությունների կարեւորության մասին որոշակիորեն խոսում է Սողոմոն թագավորն իր Իմաստության գրքում. «Եթէ մարդ արդարություն է սիրում, ապա նրա վաստակի արդիւնքը առաքինությունն է, որովհետեւ սովորեցնում է գիտություն եւ խորագիտություն, արդարամտություն եւ արիություն, որոնցից առավել պիտանի բան չկա մարդու կյանքում.» (Իմաստ, Հ. 7): Բարոյական առաքինությունները ձեւավորում եւ կատարելագործում են մարդկային հոգու ունակությունները եւ մղում բարի գործերի:

Քրիստոնեական այս յոթ առաքինություններից բխում են բազմաթիվ այլ առաքինություններ, որոնք շաղկապված են միմյանց, «Քանզի ով կատարյալ հավատ ունի, ուրեմն աներկվիտ հույս ու անկեղծ սեր ունի: Եւ ի նշան կատարյալ սիրո արդյունքի՝ պահանջվում են բարոյական առաքինությունների գործեր, որոնք կատարվում են խոհեմությամբ, արդարությամբ, արիությամբ ու ժուժկալությամբ»¹⁸: Առաքինությունները ձեռք են բերվում աստվածային շնորհի եւ համբերատար ճիգերի միջոցով, երբ շնորհը տրվում է ըստ մարդու հավատի, իսկ ճիգերը գործադրվում են Աստծու հանդեպ սիրուց: Այս բոլոր առաքինությունները կարգավորում են Աստծու ու մարդկանց հարաբերությունները եւ ըստ էության ամփոփվում են հետեւյալ երեք գործերում՝ աղոթք, պահեւ եւ ողորմություն. աղոթքն արտահայտում է մարդու պարտավորություններն Աստծու հանդեպ, պահքը՝ սեփական անձի, իսկ ողորմությունը՝ մերձավորի: Մարդը առաքինությունների շնորհիվ

¹⁵ Տե՛ս Կաթողիկոսություն Ամենայն Հայոց, Մաշտոց, Յորում ականդին սրբազան արարողութիւնք ազգիս ըստ սահմանադրութեան Սուրբ Եկեղեցւոյս Հայոց, Զ. հրատարակութիւն, Սուրբ Էջմիածին, 2024, էջ 25:

¹⁶ Եջնիկ Կողբացի, Եղծ աղանդոց, Թարգմանությունը եւ ծանոթագրությունները Ա. Ա. Աբրահամյանի, Երեւան, 1994, էջ 245:

¹⁷ Հաճախ որպէս չորրորդ բարոյական առաքինություն նշվում է ժուժկալությունը կամ զսպվածությունը:

¹⁸ ՊՈՂՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԱՎԻՍԵԱՊՈՒՍԵՅԻ, նշ. աշխ., էջ 138:

արժանի է դառնում ժառանգելու երկնային փառքը, որ Աստված խոստացավ Իրեն սիրողներին: Ուստի առաքինությունները միջոցներ ու ճանապարհ են փրկության հասնելու համար:

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՁԻՆՎՈՐԻ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔՆԵՐԸ

Հայրենիքի պաշտպանի համար անհրաժեշտ է հոգեւոր ու բարոյական դաստիարակությունը¹⁹: Քրիստոնյա զինվորի բարոյական արժեքներն ունեն քրիստոնեական բովանդակություն, ուստի կարելու է դրանք հիմնավորել քրիստոնեական առաքինությունների ձեռքբերման անհրաժեշտությամբ: Մյուս կողմից զինվորական արժեքներն էլ անհրաժեշտ են քրիստոնեական առաքինությունների մեջ աճելու համար, որովհետեւ դրանք ձեռք բերելով՝ զինծառայողը բարձրացնում է ոչ միայն իր մասնագիտական կարողություններն ու պատրաստվածությունը, այլև Աստծու նկատմամբ հավատքի զորություն մեջ օգնություն մատուցելու համար անհրաժեշտ հատկությունները: Այս գաղափարն է ներկայացնում Պողոս առաքյալն իր թղթերում՝ ցույց տալով, որ այն արժեքները, որոնք առկա են զինվորականների մոտ, համապատասխանաբար պետք է ունենա նաև Քրիստոսին հավատացողը: Մասնավորապես, Տիմոթեոսին ուղղված երկրորդ թղթում առաքյալը խոսում է շարչարանքները համբերությամբ տանելու մասին, քանի որ տառապանքների համբերությունը բնորոշ է լավ զինվորներին. «Ինձ նման հա՛նձն առ շարչարվել, որպես Քրիստոս Հիսուսի բարի զինվոր» (Բ. Տիմ. Բ. 3):

Բանակի ընդհանուր բարոյական վիճակը կախված է նրա մասնիկը կազմող յուրաքանչյուր զինծառայողի զինվորական առաքինությունների բարձրության վրա լինելուց, ինչպես նաև հակառակը, զինծառայողները կլինեն զինվորական առաքինությունների բարձրության վրա, եթե նրանց ամբողջություն կազմող բանակը առաջնորդվի բարոյական արժեքներով: Այսինքն՝ հավատքի հիմքերի վրա մարտիկի մեջ կարելի է ձեւավորել բարձր բարոյականություն ու պատասխանատվություն, որը կօգնի խուսափել զինվորական հանցագործություններից, բռնարարքներից ու ոչկանոնագրքային փոխհարաբերություններից, ինչպես նաև

¹⁹ Այս մասին տե՛ս ՏԵՐ ՄՈՎՍԵՍ ՎՐԳ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ, *Ձինծառայողների հոգեւոր դաստիարակության կարեւորությունը*, «Հայկական բանակ», 2023, 1 (115):

արժանապատվորեն իրականացնել իր զինվորական ծառայությունը, ճիշտ կառուցել հարաբերությունները զինակիցների հետ եւ ամենակարեւորը, դրսեւորել դրանք մարտական իրավիճակներում, որտեղ պահանջվում է անձնուրացություն, քաջություն եւ ինքնատիրապետում: Միով բանիվ, քրիստոնեական արժեքներ կրող անձը իր ծառայությունն իրականացնում է նվիրումով, նախանձախնդրությամբ ու պատասխանատվությամբ:

Այդ իսկ նպատակով հատկապես Արեւմտյան երկրների (ԱՄՆ, Կանադա, Ֆրանսիա, Մեծ Բրիտանիա, Գերմանիա, Ավստրալիա եւ այլն) զինված ուժերը վաղուց սահմանել են իրենց զինվորական արժեքները եւ բանակին վերաբերող բոլոր վարքականոնները հիմնված են այդ արժեքների վրա: ԱՄՆ բանակի զինվորական արժեքները յոթն են, որոնք բոլոր զինվորական ու քաղաքացիական ծառայողները պետք է դարձնեն իրենց ինքնության մաս, որովհետեւ բանակի արժեքների ընդունումը բանակի մասնագետ լինելու առանձնահատկությունն է²⁰: Մարդիկ ազատ են ընտրելու եւ պահպանելու իրենց արժեքները, բայց զինվորական երդում ընդունելուց հետո զինվորներն ու քաղաքացիական ծառայողները համաձայնվում են ապրել եւ գործել բանակի արժեքներին համապատասխան, որոնք բաղկացած են ծառայության համար անհրաժեշտ համարվող սկզբունքներից, չափանիշներից եւ որակներից: Դրանք սահմանում են վարքագծի նկատմամբ սպասումներ եւ հիմնարար են ցանկացած իրավիճակում ճիշտ որոշում կայացնելու համար:

Բանակը հիմնված է արժեքների վրա, որոնք արտահայտված են զինվորների կողմից տրված երդման եւ վարքագծի ու ներքին ծառայության կանոնադրքերի մեջ: Բանակը մարզում է զինվորի մարմինը՝ ֆիզիկական պատրաստությամբ, միտքը՝ մասնագիտական ու այլ գիտելիքներով եւ սիրտն ու հոգին՝ զինվորական արժեքներով, որոնք բանակը սերմանում է անհատի մեջ: Զինվորների դաստիարակությունը առավել նպատակային ու արդյունավետ կարող է լինել սպաների, կրտսեր ու ավագ հրամանատարների կողմից անձնական օրինակով, լսարանային ու դաշ-

²⁰ Տե՛ս Department of The Army United States of America, ADP 6–22, Army Leadership and the Profession, 2019, էջ 21, ԱՄՆ-ի բանակային արժեքների մասին տես նաեւ GENERAL JOSEPH LAWTON COLLINS, What a Leader Must be, Field Manual No. 22–100, Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 1990, էջ 22–23, Headquarters Department of the Army, FM 100–1, Washington, DC, 10 December 1991, էջ 16:

տային պարապմունքներով զինվորական արժեքների անընդհատ ուսուցմամբ ու կիրառությունը:

Հայոց բանակի զինվորական արժեքներն են.

- հավատք,
- հավատարմությունը,
- պարտականությունը,
- անձնվիրությունը,
- պատիվը,
- ազնվությունը,
- փառությունը:

Շատերն են հաճախ օգտագործում հավատք, հավատարմություն, պարտականություն, անձնվիրություն, պատիվ, ազնվություն ու փառություն բառերը, բայց քանի՞սն են իրականում ապրում հոգեւոր ու բարոյական այս հատկություններով: Զինվորական ծառայության անցնելու առաջին իսկ օրից, զինծառայողին անհրաժեշտ է մանրամասնորեն սովորեցնել այս արժեքները, այնուհետև հետեւել, որ նրանք ամեն օր ապրեն այդ արժեքներով, մինչև որ այն դառնա կենսակերպ: Անկասկած բանակն ունի իր արժեքային համակարգը, որը պահանջում է բարձր էթիկական եւ բարոյական շափանիշներ իր անդամներից, որը ձգտում է իր անդամների մեջ սերմանել այդ արժեքները ուսուցման եւ օրինակի միջոցով: Ստորել թվարկված զինվորական արժեքների²¹ յոթ կետերը, համառոտ բացատրություններով, ցույց են տալիս, թե ինչ է նշանակում լինել Հայոց Բանակի զինվոր:

1. Հավատք

Հասարակ ժողովրդից առավել պետք է դու՛ր հավատաս Աստծուն եւ Նրա պատվիրանները պահես, որովհետեւ աստվածահաճո առաքելություն ես իրականացնում՝ մշտական վտանգավորության պայմաններում: Զինվորականի կերպարի մեջ են խտացած քրիստոնեական առաքինությունները: Հետեւաբար, ֆիզիկական զենքերից ավելի հավատքի՛ զենքերով սպառազինվիր, որպեսզի Աստծու օրհնությանն ու զորակցությանը

²¹ Այստեղ ներկայացված արժեքները որոշակի կրճատումներով ընդգրկված են Հայաստանի Հանրապետության Պաշտպանության նախարարության բանակի կերպափոխման հայեցակարգի մեջ, <https://mil.am/hy/libraries/40> (10.12.2025 թ.):

արժանանաս: Կարեւորի՛ր Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու բացառիկ առաքելությունը, որպես ազգային Եկեղեցի²²:

2. Հավատարմություն

Հավատարիմ եղիր ՀՀ Սահմանադրությանը, զինվորական երզմանդ, Հայոց Բանակին, քո ստորաբաժանումին ու մյուս զինծառայողներին: Հավատարիմ լինել նշանակում է հավատալ ու նվիրվել ինչ որ մեկի կամ ինչ որ բանի: Հայոց բանակի համազգեստը կրելով՝ դու արտահայտում ես քո հավատարմությունը բանակին: Հավատարմությունը առաջացնում է վստահություն անձի նկատմամբ եւ մղում ավելի բարձր ու կարեւոր առաքելություններին:

3. Պարտականություն

Կատարի՛ր քո պարտավորությունները լիարժեք, բարեխղճորեն, պատասխանատվությամբ ու արիաբար, եղիր հանձնառու, նախաձեռնող ու ստեղծագործող: Պարտականությունները կատարելը ավելին է նշանակում, քան զուտ առաջադրանքի կատարումը: Ընդհանուրի ծառայության հաջողությունը հիմնված է յուրաքանչյուրի պարտականությունների կատարման վրա: Խուսափի՛ր դյուրանցումներով խնդիրը կատարելու գայթակղությունից, որպեսզի չվնասես ընդհանուր ծառայությունը:

4. Անձնվիրություն

Ազգի, բանակի եւ ենթականերիդ բարօրությունը առաջնային համարի՛ր քո բարօրությունից: Ծառայիր հայրենիքիդ անձնվիրաբար, սիրով, որպեսզի պատրաստ լինես հանուն նրա շինյալ կյանքդ՝ համաձայն զինվորական երզմանդ: Անձնվեր ծառայության հիմքը թիմի յուրաքանչյուր անդամի հանձնառությունն է՝ առաջ գնալ, ինքնակատարելագործվել, ջանքերն ավելացնել, բարձրացնել ծառայության որակը:

²² «Հայաստանի Հանրապետությունը ճանաչում է Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցուն՝ որպես ազգային Եկեղեցու բացառիկ առաքելությունը հայ ժողովրդի հոգեւոր կյանքում, նրա ազգային մշակույթի զարգացման եւ ազգային ինքնության պահպանման գործում», Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն, հոդված 18:

5. Պատիվ

Պատվի են արժանանում կամ պատվո պարգևներ են ստանում այն զինծառայողները, որոնք պատիվը դարձնում են առօրյա կյանքի խնդիր, որոնք զարգացնում են արժանապատիվ ապրելու սովորույթը եւ ամրացնում այն իրենց կատարած յուրաքանչյուր որոշումով: Պատիվ է, երբ ծառայությունը իրականացնում ես զորաց վարքականոնի համաձայն:

6. Ազնվություն

Արա այն, ինչն արդար է թե՛ օրենքով, թե՛ բարոյապես: Ազնվությունը որակ է, որը զարգացնում ես բարոյական սկզբունքներին հավատարիմ մնալով: Այն պահանջում է լինել ճշմարտախոս եւ մեծացնում է քո անձի նկատմամբ վստահությունը: Որքան քո կայացրած որոշումները հիմնված լինեն ազնվության վրա, այնքան դրանք դրական ազդեցություն կունենան քո ծառայության, ինչպես նաեւ ընտանիքիդ եւ ընկերներիդ հետ հարաբերությունների վրա:

7. Քաջություն

Քաջությամբ հաղթահարիր վախը, վտանգներն ու դժվարությունները թե՛ ֆիզիկական, թե՛ բարոյական: Անձնական խիզախությունը ֆիզիկական ու հոգեբանական ճնշումներին դիմանալու եւ անհրաժեշտության դեպքում կյանքը վտանգի տակ դնելու կարողություն է: Այն մարտական խնդրի կատարումը շարունակելու եւ իր օրինակով մյուսներին ոգեշնչելու ընդունակություն է:

ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔՆԵՐԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ

Հայոց բանակի զինվորական արժեքների յոթ կետերի կարեւորությունն ինքնին ակնհայտ է: Հավատարմության ուժեղ զգացումը, ցանկացած օղակում, հանգեցնում է ըստ զինվորական ենթակայության հրամաններին ենթարկվելու եւ անհրաժեշտության դեպքում իրենց անձնակազմի յուրաքանչյուր անդամի մասին հոգ տանելու պարտավորության: Ղեկավարների, ենթակաների ու ծառայակիցների նկատմամբ ազնիվ վերաբերմունքը՝ խոսքերով եւ գործերով, ստեղծում է ամուր կոլեկտիվ: Առկա մարտահրավերներին ընդառաջ զարգացնելով անձնվեր ծառայությունն ու քաջությունը, զինծառայողներին հնարավորություն է տալիս

պատրաստակամ լինել իրենց վախերը հաղթահարելու, կյանքը հայրենիքի պաշտպանության համար շինաչելու եւ հաղթանակ տանելու:

Հայոց բանակի արժեքները ամրագրված են հայոց պատմիչների ու Եկեղեցու հայրերի վկայություններում: Օրինակ Փավստոս Բուզանդի «Հայոց պատմության» 5-րդ դպրության 20-րդ գլխում, երբ պատմիչը նկարագրում է սպարապետ Մուշեղ Մամիկոնյանի (ծն. թ. անհայտ – մահ. 376 թ.) անձնական առաքինություններն ու հայրենիքին մատուցած ծառայությունները, պարզորեն ներկայացնում է հայ զինվորականի արժեհամակարգը²³: Այս բարոյական դրույթների հիման վրա է ձևավորվել եւ անթիվ մարտերի մեջ սրբագործվել է հայ զինվորականի 4-րդ եւ 5-րդ դդ. պատվո վարքականոնը:

Բանակային արժեքները կերտում են զինվորի ոգին եւ իմաստ հաղորդում նրա կյանքին ու ծառայությանը: Դրանք խոսում են զինվորի սրտի ու հոգու հետ եւ ամրացնում են կամքը: Բանակի արժեքները չեն գործում միայն այն ժամանակ, երբ զինվորը ծառայության մեջ է, այլ նախատեսված են ամբողջ կյանքի համար: Անձը մինչեւ զինվորագրվելը այս արժեքները որոշ չափով ստանում է ծնողների դաստիարակությամբ կամ դպրոցական կրթության միջոցով: Սակայն դրանք ամբողջությամբ սովորելու ու դրանցով ապրելու լավագույն ժամանակն ու վայրը հենց բանակն է:

Զինվորական արժեքները լիովին համահունչ են քրիստոնեական առաքինություններին եւ Սուրբ Գիրքը ամրապնդում է ստորեւ ներկայացված զինվորական արժեքներից յուրաքանչյուրը.

Հավատ. «Բայց դուք, սիրելիներ, ձեր անձերը ձեր սուրբ հավատի վրա՝ կառուցեք...» (Հուդա Ա. 20): «Սա՛ է այն հաղթաթուղթը, որ աշխարհին հաղթեց, այսինքն՝ մեր հավատը» (Ա. Հովհ. Ե. 4):

Ըստ Եկեղեցու հայրերի՝ առաքինությունն իրագործվում է միայն Աստծու շնորհով եւ հետեւաբար, առաքինությունների սկիզբն է հավատը՝ ճշմարիտ, ուղղափառ հավատը Աստծու եւ Նրա խոսքի նկատմամբ: «Որովհետեւ ուղղափառ հավատքն է, որ Աստծուն ճանաչել է տալիս. նա բոլոր առաքինությունների հիմքն ու խարիսխն է»²⁴

²³ Տե՛ս Փավստոս Բուզանդ, Պատմություն հայոց, թարգմանությունը, ներածությունը եւ ծանոթագրություններն ըստ ակադեմիկոս Ստ. Մալխասյանցի, Երեւան, 1968, էջ 254:

²⁴ Պողոս պատրիարք Ադրիանապոլսեցի, նշ. աշխ., էջ 142:

Հավատարմություն. «Եւ նրա տերը նրան ասաց. “Լա՛վ, բարի ու հավատարի՛մ ծառա, քանի որ դու քիչ մեջ հավատարիմ եղար, ես քեզ շատի վրա կարգեմ. մտի՛ր քո տիրոջ ուրախության մեջ» (Մատթ. ԻԵ. 21):

«Հավատք» եւ «հավատարմություն» հասկացությունները ստուգաբանորեն կապված են իրար, երբայց երբեք «էմոնա՛հ», հունարեն «պիոստիս», լատիներեն «ֆիդես» բառերը հավասարապես նշանակում են հավատ եւ հավատարմություն²⁵:

Պարտականություն. «Ինչ էլ որ անեմ, սրտա՛նց արեմ, ինչպես կանեիք Տիրոջ եւ ոչ թե մարդկանց համար» (Կող. Գ. 23): «Ուրովհետեւ Աստծու առաջ ոչ թե օրենքը լսողներն են արդար, այլ օրենքը կատարողները պիտի արդարացվեն» (Հռոմ. Բ.13):

Զինվորական պարտականությունները սահմանված են օրենքով, սակայն որպեսզի մարդը լիարժեք կերպով ընկալի ու կատարի իր պարտականությունը, ապա անհրաժեշտ է, որ նա այն ընդունի որպես արժեք, առաքելություն՝ հոգեւոր ու բարոյական հիմնավորումներով²⁶:

Անձնվեր ծառայություն. «Ոչ ոք ավելի մեծ սեր չունի, քան նա, ով իր կյանքն է տալիս իր բարեկամների համար» (Հովհ. ԺԵ.13):

Մաղաքիա արք. Օրմանյանը պատկերավոր ձևով ներկայացնում է Հովհաննեսի Ավետարանի այս հատվածի բացատրությունը, որ Տեր Հիսուս խոսում է անձնվեր ու կատարյալ սիրո մասին եւ կոչ անում մեզ ասելով. «Դուք պետք է սիրեք իրար այնպես, ինչպես որ ես սիրեցի ձեզ: Ես սերը հասցրի մինչև վերջ, որովհետեւ բարեկամների համար կյանքը զոհելուց առավել սեր չի կարող լինել եւ ահա ես բոլոր մարդկանց եւ ձեզ համար կյանքս պիտի տամ եւ պիտի մեռնեմ եւ դուք էլ չպիտի վարանեմ ձեր սերը մինչև այդ աստիճանը հասցնել, եթե ձեր մահով ձեր ընկերներին բարիք ու օգուտ պիտի բերեմ»²⁷:

Պատիվ. «Արդ աղաչում եմ ձեզ եւ՝ Տիրոջ համար բանտարկյալս, որ այնպես ընթանաք, ինչպես վայել է այն կոչմանը, որի մեջ կանչվել եք» (Եփես. Գ.1):

Աստված մարդուն ստեղծեց իր պատկերով ու նմանությամբ, որը ամենեւին չի նշանակում արտաքին նմանություն, այլ դրանով Տերը իր արարածներին հաղորդեց իր հատկությունները: Հետեւաբար պատիվը

²⁵ Տէս Ս. АВЕРИНЦЕВ. Поэтика ранневизантийской литературы. М., 1997, էջ 130:

²⁶ Տէս Տեր Մովսես վրդ. Մարգարան, նշ. աշխ., էջ 70:

²⁷ ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆՅԱՆ, Համապատում, Գ. հրատ., Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 1997, էջ 665:

կամ արժանապատվությունը «արարման ժամանակ մարդուն փոխանցված աստվածային հատկությունների հանրագումարն է»²⁸:

Ազնվություն. «Ողջամտությամբ գնացողը գնում է վստահությամբ, իսկ հանապարհից շեղվողը, աննկատ չի մնա» (Առակք Ժ.9): «Ծառանե՛ր, ձեր երկրավոր տերերին ամեն բանում հնազա՛նդ եղե՛ք. ոչ թե ծառայե՛ք, երբ ձեզ հսկում են, եւ նրանց հանդյանա՛ք, այլ անկեղծ սրտով՝ Աստծուց երկյուղ ելով» (Կող. Գ.22):

Զինվորական ծառայությունը պետք է իրականացնել անկեղծ ու ազնիվ սրտով, որի իրական շարժառիթը պետք լինի սերը հայրենիքի նկատմամբ եւ պատասխանատվությունը Աստծու առաջ: Հանուն վեհ գաղափարների ազնվորեն ծառայելու մոտեցումը ազատագրում է մարդուն արտաքին գնահատականների կախվածությունից ու վախերից: Այն կոչ է անում աշխատել խիղճով եւ պատասխանատվությամբ՝ անկախ հսկողությունից, որովհետեւ իրական Տերը Աստված է:

Քաջություն. «Ահա պատվիրում եմ քեզ, զորացի՛ր եւ արիացի՛ր, մի՛ վախեցիր եւ մի՛ երկնչիր, որովհետեւ քեզ հետ է Տերը՝ քո Աստվածը, ամեն տեղ, ուր էլ որ գնաս» (Հեսուս Ա. 9):

Աստված այսպես հրամայեց Հեսուսին, երբ վերջինս ընտրվեց՝ առաջնորդելու իր ազգին Ավետյաց երկիր, որը ծանր ու պատասխանատու առաքելություն էր եւ պահանջում էր մեծ քաջություն ու հավատ: Տիրոջ այս հրամանը հիշեցում է, որ Հայոց բանակի զինծառայողները իրենց պատասխանատու առաքելության մեջ առաջնորդվեն հավատքի վրա հիմնված գործունեությամբ ու աներեր քաջությամբ:

Բանակի արժեքները՝ հավատարմությունը, պարտականությունը, ազնվությունը եւ այլն, կարող են հիմնավորվել քրիստոնեական առաքինություններով ու բարոյական արժեքներով, որի նպատակն է դաստիարակել առաքինի մարդիկ, այսինքն՝ մարդիկ կամ զինվորներ, որոնք սրտացավությամբ ու պատասխանատվությամբ, նվիրումով ու ստեղծագործ մտքով են վերաբերվում իրենց ծառայությանը եւ, ի վերջո, երջանիկ են դրանով: Այլ կերպ ասած՝ զինվորական արժեքները, դրանց յուրացումն ու կիրառումը ստեղծում են առաքինի միջավայր, որտեղ զինծառայողներն ապրում ու գործում են այդ արժեքների համաձայն:

²⁸ Ռ. ՊԱՊԱՅԱՆ, Արդի իրավունքի քրիստոնեական ակունքները, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2002, էջ 235:

Դժվարին ծառայության ժամանակ եւ հատկապես ճգնաժամային իրավիճակներում գտնվող զինծառայողների համար հոգեւոր աջակցության անհրաժեշտությունը միշտ ճանաչվել, պահանջվել ու գնահատվել է բանակի կողմից: Զինծառայողների հոգեւոր դաստիարակության կարեւորությունը գիտակցումով է ՀՀ ԶՈՒ Հոգեւոր առաջնորդությունը²⁹ հոգում զինծառայողների հոգեւոր կարիքները: Բանակում քրիստոնեական առաքինություններն ու զինվորական արժեքները զինծառայողներին փոխանցում են հիմնականում գնդերեց³⁰ հոգեւորականները, որոնց առաքելությունն է զինծառայողներին հաղորդակից դարձնել Սուրբ Գրքի ու քրիստոնեական հավատքի սկզբունքներին՝ համաձայն Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու դավանանքի, ինչպես նաեւ զինծառայողներին դաստիարակել քրիստոնեական-բարոյական սկզբունքներով եւ ազգային-հայրենասիրական ոգով:

Հոգեւորապես պատրաստված զինվորը հավատում է իր ընտրած առաքելության կարեւորությունը, անհրաժեշտությանը եւ արդարացի բնույթին: Հոգեւոր պատրաստվածությունն ավելի լավ է դրսեւորվում վտանգին եւ մահվանը քաջությամբ դիմակայելու մեջ: Այն գերազանցում է ֆիզիկական պատրաստվածությունը, քանի որ այն զինվորին պատրաստում է լուծելու ավելի բարձր հարցեր, ինչպիսիք են կյանքի արժեքը եւ իմաստը, եւ ոչ միայն պատշաճ վարքագիծը: Շատ զինվորներ իրենց հոգեւոր ուժը գտնում են իրենց կրոնական համոզմունքների մեջ, որն էլ դրսեւորվում է ազգի, պետության, իրենց ստորաբաժանման եւ զինակիցների նկատմամբ հավատարմության մեջ: Զինվորների հոգեւոր ուժի չափանիշը նրանց վճռականությունն է՝ աջակցել միմյանց իրենց առաքելությունը կատարելու գործում, անկախ գնից: Այս մասին է վկայել ամերիկյան բանակի գլխավոր շտաբի պետ գեներալ Զորջ Մարշալը Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ավարտին. «Ես զինվորի հոգեւոր կյանքը համարում եմ ավելի կարեւոր, քան նրա ֆիզիկական պատրաստ-

²⁹ ՀՀ ԶՈՒ-ի հոգեւոր առաջնորդությունը կազմավորվել է 1997 թ. նոյեմբերի 13-ին երջանկահիշատակ Գարեգին Ա կաթողիկոսի եւ ՀՀ Պաշտպանության նախարար լուսահոգի Վազգեն Սարգսյանի համատեղ նախաձեռնությամբ (տես ԱՐՇԵՆ ԱՐԵՂԱ ՍԱՆՈՍՅԱՆ, Բանակային քահանաների հաստատությունը ՀՀ Զինված ուժերում: «ՀԲ», 2001, հմ. 1–2 (27–28)):

³⁰ ՀՀ Զինված ուժերում ծառայող հոգեւորականները կոչվում են գնդերեց: Այլ երկրներում ընդունված են «կապելան» կամ «չապլին» (Chaplain, լատիներեն՝ cappellani) անվանումը, որը բնութագրում է հատուկ ծառայության նշանակված հոգեւորականին:

վածությունը: Զինվորի սիրտը, զինվորի ոգին, զինվորի հոգին ամեն ինչ են: ...Բարոյականությունն է, եւ եւ նկատի ունեմ հոգեւոր բարոյականությունը, որը հաղթանակ է տանում վերջնական արդյունքում, եւ այդ տեսակի բարոյականություն կարող է ունենալ այն զինվորը, ով ճանաչում է Աստծուն եւ իր հոգում կրոնական եռանդ ունի: Ես մեծապէս հույսս դնում եմ այդ տեսակի մարդու եւ այդ տեսակի բանակի վրա»³¹:

Զինվորական արժեքներով ապրող ու ծառայող Հայոց բանակի մարտիկի ոգու կանչը կլինի.

- ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՍ ԿԿԱՏԱՐԵՄ
- ՉԵՄ ՀԱՆՁՆՎԻ
- ՉԵՄ ԹՈՂՆԻ ԸՆԿԱԾ ԶԻՆԱԿՑԻՍ
- ԳԱՂՏՆԻՔԸ ՉԵՄ ԲԱՅԱՀԱՅՏԻ
- ԿՍԻՐԵՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔՍ

ՀԻՄՆԱԲԱՌԵՐ

Հոգեւոր կյանք, համաշխարհային պատերազմ, Հայոց բանակ, հոգեւոր բարոյականություն

РЕЗЮМЕ

Статья исследует взаимосвязь между воинскими ценностями Армянской армии и христианскими добродетелями. Вначале рассматриваются богословские и философские основы понятия добродетели – от античных мыслителей, таких как Платон и Аристотель, до отцов Церкви – Августина Блаженного и Фомы Аквинского. Устанавливается, что добродетель является одновременно природным человеческим качеством и даром Божиим. Христианские добродетели подразделяются на богословские (вера, надежда и любовь) и нравственные (благоразумие, справедливость, мужество и воздержание), которые в совокупности образуют основу праведной жизни.

Далее в статье представлены семь основных ценностей Армянской армии – вера, верность, долг, самоотверженное служение, честь, честность и мужество – и показано, как каждая из них укоренена в Священном Писании и

³¹ SŒU R. GUSHWA, The Best of Times and the Worst of Times: The United States Army Chaplaincy 1920–1945, Washington: Office of the Chief of Chaplains, 1977, էջ 186:

христианском нравственном учении. Утверждается, что воин, усвоивший эти ценности, становится не только более профессионально подготовленным, но и обретает духовный и нравственный характер, необходимый для достойной жизни и службы. Особо подчёркивается роль военных священнослужителей в поддержании духовного измерения воинской жизни, а также значение личного примера и непрерывного нравственного воспитания в вооружённых силах.

В заключение делается вывод о том, что воинские ценности и христианские добродетели – не две отдельные системы, а глубоко взаимодополняющие начала. Вместе они формируют воинов, которые несут службу с самоотдачей, ответственностью и непоколебимой преданностью Родине, боевым товарищам и своей вере.

SUMMARY

This article explores the relationship between the military values of the Armenian Army and Christian virtues. It begins by examining the theological and philosophical foundations of virtue – from ancient Greek thinkers such as Plato and Aristotle to Church Fathers like Augustine and Thomas Aquinas – establishing that virtue is both a natural human quality and a divine gift. Christian virtues are divided into theological (faith, hope, and love) and moral (prudence, justice, courage, and temperance), all of which form the foundation of a righteous life.

The article then presents the seven core values of the Armenian Army – faith, loyalty, duty, selfless service, honor, integrity, and courage – and demonstrates how each is grounded in the Scripture and Christian moral teaching. It argues that a soldier who internalizes these values not only becomes more professionally capable, but develops the spiritual and moral character necessary for a dignified life and service. The role of military chaplains in nurturing this spiritual dimension is also highlighted, along with the importance of personal example and continuous moral education within the armed forces.

The article concludes that military values and Christian virtues are not separate systems but deeply complementary – together shaping soldiers who serve with dedication, responsibility, and unwavering commitment to their homeland, their comrades, and their faith.

